

Pallay Katalin

PUSZTAI GABRIELLA ÉS CEGLEDI TÍMEA (SZERK.)

Szakmai szocializáció a felsőoktatásban

A pedagógusképzés kihívásai a Kárpát-medencében¹

A pedagógusképzés fontos része a felsőoktatásnak, azonban az elmúlt évtizedekben a tanári pálya presztízsvésztése figyelhető meg. Vajon mi okozza, hogy a magasabb státusú, jobb tanulmányi átlaggal rendelkező fiatalok pályaválasztáskor nem a pedagógiai irányultságú szakokat részesítik előnyben? – ez a dilemma adja a kötet eszmei vezérfonalát.

A tanulmánykötet a Teacher Education Students Survey in Central and Eastern Europe (TESSCEE) kutatás és a SZAKTÁRNET projekt gondozásában jelent meg 2015-ben a Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja koordinálásával (CHERD-Hungary). A kötet széles sávú kutatómunka eredményeit bemutató és összegző mű, amely hiánypótló jelleggel bír: a jövőbeli pedagógusok társadalmi helyzetét vizsgálja mind Magyarország Észak-Alföldi régiójában, mind a Debreceni Egyetem vonzáskörzetébe tartozó határon túli régiókban. A kutatás során azokra a kérdésekre keresték a választ, hogy 2015-ben milyen volt a régió pedagógus-hallgatóinak társadalmi, kik a jövőbeli pedagógusok, a hallgatók milyen indíttatással, elköteleződésekkel érkeztek a pedagógusképzésbe, s hogyan formálódik a professzionális identitásuk a felsőoktatási képzés alatt.

A tanulmánykötet tartalmi szempontból három nagyobb fejezetre oszlik. Az alapkoncepció – amelyet Pusztai Gabriella és Ceglédi Tímea szerkesztők átfogóan ismertetnek a három nagyobb szerkezeti egységre tagolódó kötet bevezetésében – a pedagógushallgatók helyzete és a pedagógusképzés presztízse Kelet-Közép-Európában.

Az első fejezet a Kárpát-medencében zajló pedagógusképzés kihívásait mutatja be. A fejezet keretében az egykor Magyarországhoz tartozó, jelenleg más országok fennhatósága alatt álló elcsatolt területek magyar tannyelvű pedagógusképzésébe nyertünk betekintést.

Gábrity Molnár Irén és Takács Zoltán tanulmánya a *Magyar nyelvű felsőoktatás és tanítóképzés a Vajdaságban* címet viseli. A szerzők a tanulmány-

ban arra fektetik a hangsúlyt, hogy a szerb-magyar határrégióban hogyan valósul meg az anyanyelvi pedagógusképzés, valamint a magyar anyanyelvű kisebbségi oktatás kiemelt szerepére hívják fel az olvasó figyelmét.

Stark Gabriella tanulmányának *Kisebbségi tanulási útvonalak a romániai magyar nyelvű pedagógusképzésében* címet adta. A szerző a határon túli pedagógusképzés rendszerét mutatja be a romániai magyar pedagógusképzés tükrében.

Pletl Rita *Az anyanyelv, a tannyelv és az államnyelv kapcsolatrendszere a romániai magyar tannyelvű szakképzésben* című tanulmányában az anyanyelv és az államnyelv kapcsolatrendszerét vizsgálja kérdőív felmérés által. Írásában a szerző nemcsak a pedagógusképzésre fekteti a hangsúlyt: a tanárképzés hallgatókon kívül a szakközépiskolák végzős diákjait és a magyar tannyelvű szakoktatásban dolgozó pedagógusokat jelöli meg célcsoportként. A kutatás eredményeként megállapítható, hogy a romániai magyar ajkú oktatási szereplők elsődleges célként jelölik meg az anyanyelvi/anyanyelvű oktatást, ugyanakkor szükségesnek tartják a román szakterminológia elsajátítását is.

Orosz Ildikó tanulmánya a *Magyar nyelvű pedagógusképzés Kárpátalján* címet viseli. A szerző a kárpátaljai magyarság továbbtanulási lehetőségeit mutatja be, leszűkítve azt a kárpátaljai magyar tannyelvű pedagógusképzésre. Azt vizsgálja, mit hozott a bolognai folyamat a kárpátaljai magyar felsőoktatás és a kisebbségek esélyeinek változásaira. Az alapproblémát az egységes felvételiztetési rendszer bevezetése adja, mely a felsőoktatás ukránosítását célozta meg. A tanulmány sorra veszi a folyó tanév felvételi szabályzatának pontjait, s számos gyakorlatban megjelenő problémára mutat rá.

Bacsikai Katinka, Morvai Tünde és Csánó Júlia tanulmányuknak a *Fejlődés és verseny. Magyar nyelvű pedagógusképzés Szlovákiában* címet adták. A szerzők betekintést nyújtanak a szlovákiai pedagógusképzés jogi hátterébe, a Bolognai Nyilatkozat aláírásával bekövetkezett változásokba. A tanulmány bemutatja a jelenleg működő magyar tannyelvű felsőoktatási intézményeket. A munka végén rövid, áttekintést kapunk a felsőoktatási intézmények végzős hallgatóinak munkaerő-piaci elhelyezkedéséről, esélyeiről.

1 Budapest – Nagyvárad, Partium Könyvkiadó – Personal Problems Solution – Új Mandátum Könyvkiadó (2015). On-line: www.tanarkepzes.unideb.hu/szaktarnet/kiadvanyok/szakmai_szocializacio_2015.pdf

Márkus Zsuzsanna tanulmánya eltér az eddig felsoroltaktól, mivel nem egy külhoni régióra szűkíti le vizsgálatát, hanem kérdőíves felmérés eredményeinek feldolgozásával átfogó képet nyújt a Kárpát-medence pedagógushallgatóinak helyzetéről a kisebbségi és a többségi felsőoktatásban. A szerző a kutatás során a Debreceni Egyetem magyarországi és határon túli vonzáskörzetébe tartozó területein vizsgálta a pedagógusképzésben részt vevő hallgatók társadalmi háttérét, szakválasztási motivációit, jövőbeli pedagógiai céljaikat.

Fenyő Imre *A tanárképzés első gyakorlati műhelye a debreceni egyetemen. Tanárjelöltek a debreceni gyakorlógimnáziumban 1936–1949* című történeti jellegű tanulmánya a debreceni tanárképzési gyakorlatot veszi górcső alá 1914-től 1949-ig. A munka betekintést enged a tanárjelölt hallgatók feladataiba és kötelezettségeibe az évek során kialakult jogszabályok változásainak tükrében, s a pedagógusképzéshez szükséges gyakorlógimnázium fontosságára hívja fel az olvasók figyelmét.

Erdélyi magyar katolikus pedagógusjelöltek élete a két világháború között a kolozsvári Majláth-Körben címmel jelentette meg tanulmányát Ozsváth Judit, aki a két világháború közötti kolozsvári magyar egyetemista élet bemutatására vállalkozott levéltári források alapján.

Az első fejezet szerkesztői részletes és átfogó képet adnak a Kárpát-medence magyar tannyelvű felsőoktatási helyzetéről, mely által az olvasó összevetheti a különböző országokba szakadt magyar kisebbségek felsőoktatási rendszerét. A tanulmányok alapján megállapítható, hogy minden elcsatolt terület magyar tannyelvű felsőoktatása és a magyar kisebbségi lét hasonló jellegű problémával küzd, függetlenül attól, hogy az egykor Magyarországhoz tartozó terület a trianoni békeszerződés és a XX. század viharos történelmi eseményei után – amelyek átrajzolták Kelet-Közép-Európa térképét – melyik országhoz tartozik.

Jelen munka második fejezete a *Kik lesznek a jövő pedagógusai?* kérdésre keresi a választ a Teacher Education Students Survey in Central and Eastern Europe (TESSCEE), a SZAKTÁRNET projekt és a Debreceni Egyetem Felsőoktatási Kutató és Fejlesztő Központja (CHERD-Hungary) kutatásai alapján. Ez a rész empirikus kutatás eredményeit foglalja össze. A fejezet – adatgazdagságát tekintve – egyedülálló a témában: az öt országban végzett kérdőíves lekérdezésben összesen 1792 hallgató vett részt. Az eredmények szakszerű elemzése tudományos

jelentőséggel bír. A kiváló szerzőgárda Magyarországon az Észak-Alföldi régió, Romániában a Partium, Erdély középső része, Székelyföld, Ukrajnában Kárpátalja, Szerbiában a Vajdaság, Szlovákiában a Felvidék pedagógusképzésének sarkalatos kérdéseit, kisebbségi és többségi diákok szakmai orientációját mutatja be két hullámban végzett kérdőíves lekérdezés alapján, melyet a Debreceni Egyetem, a Debreceni Református Hittudományi Egyetem, a Nyíregyházi Egyetem, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Pszichológia és Neveléstudományok Kara, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Székelyudvarhelyi Kihelyezett Tagozata, a Partiumi Keresztény Egyetem, a Nagyvárad Állami Egyetem, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, a Munkácsi Állami Egyetem, az Ungvári Nemzeti Egyetem, a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem és az Újvidéki Egyetem pedagógusképzésben részt vevő hallgatói töltötték ki. A szerzők részletes statisztikai eredményeket szolgáltatnak, s azokat jól szerkesztett rendszerben prezentálják értelmezhető ábrák, SPSS statisztikai elemzőprogram táblázatai, térképek segítségével.

Ceglédi Tímea a felsőoktatás és a társadalmi egyenlőtlenségek kapcsolatával foglalkozik. Kutatása során a hátrányos családi háttérrel rendelkező, ám kiemelkedően teljesítő hallgatókat, azaz a rezilienseket hasonlította össze a hasonló teljesítményt kedvezőbb háttérrel nyújtókkal, azaz a nyertesekkel, a hasonló háttérrel rosszabb teljesítményt nyújtókkal, azaz a sodrókkal, illetve a kedvező háttérük ellenére alulteljesítőkkal, vagyis a közömbösökkel. Az eredmények hiánypótló jelleggel bírnak, ugyanis a hátrányok feltárása segítségével hátránykompenzálásra kerülhet sor.

Pusztai Gabriella beható részletességgel vizsgálja, hogy a pedagógusképzésben résztvevőknek vannak-e eltérő sajátosságaik abban a tekintetben, hogy milyen fenntartású középiskolában szereztek érettségit. Ukrajna, Románia és Magyarország határmenti régiójában, a szerző írása szerint Partium felsőoktatási térségében végzett kérdőíves lekérdezés során kirajzolódik, hogy a vallásos diákok nagyobb százalékban választják a pedagógusi pályát.

A felsőoktatási vonzáskörzettel foglalkozik Hegedűs Roland tanulmánya a kelet-magyarországi pedagógusképzésben. A szerző kiemelő figyelmet szentel a nappali és a levelező képzésben résztvevő pedagógushallgatók intézményválasztásának. A munka egyik nagy érdeme, hogy az SPSS statisztikai program segítségével kapott eredményeket jól értelmezhető térképeken ábrázolja.

Kerülő Judit különböző dimenziók alapján mutat rá a pedagógusi pálya presztízsére. Elemzése során rávilágít, hogy a pedagógusképzésben részt vevő hallgatók társadalmi háttere alacsonyabb a nem pedagógusjelöltek hátterénél.

Kovács Klára a pedagógusjelöltek szabadidő-eltöltési szokásaival és egészségi állapotával foglalkozik. A szerző kiváló képviselője annak a gondolatnak, hogy a társas és sportos tevékenységek pozitívan hatnak a hallgatókra, hozzájárulnak az önmegvalósításukhoz, és segítenek abban, hogy megtalálják életük értelmét.

Fényes Hajnalka tanulmányában a pedagógusjelöltek önkéntes munkájának szerepét és típusait mutatja be. Hipotéziseit empirikus kutatás eredményeivel támasztja alá, melyeket keresztábrák, logisztikus regressziók és klaszterelemzések által mutat be a szerző.

Engler Ágnes a magánéleti és a szakmai pályafutás összefüggéseit mutatja be szakirodalmi háttér és kérdőíves vizsgálat összevetésével. A kutatás során bebizonyosodott a hipotézis, miszerint a stabil párkapcsolatban élő, gyermeket nevelő hallgatók a legeredményesebbek a karrierépítésben.

Kutatási eredményeit összefoglalva Dusa Ágnes Réka a pedagógusképzésben résztvevő hallgatók nemzetközi tanulmányi mobilitási terveit mutatja be. A kutatás alapján megállapítható, hogy a pedagógushallgatók nagyobb arányban vesznek részt külföldi diákprogramokban, mint a nem pedagógusképzésben részt vevő hallgatók, azonban a szerző arra is felhívja az olvasó figyelmét, hogy ez annak is betudható: a pedagógushallgatók közül sokan nyelvszakosak, s a mobilitás által az idegennyelv-tudáshoz szükséges készségeket sajátíthatnak el.

A fejezet szerzői több aspektusból is részletes képet nyújtanak a vizsgált országok pedagógusképzéséről, a pedagógushallgatók motivációjáról, pályaválasztásukról, szokásaikról, vallásosságukról, mobilitásukról. Az olvasó betekintést nyerhet az egyes országokban folyó pedagógusképzés legaktuálisabb kérdéseibe.

A kötet harmadik fejezete a *Felkészülés a professzióra* címet viseli, amely rálátást nyújt a szakmai fejlődés fő szempontjaira, a pedagógusképzés effektív módszereire, a pedagógusképzésben részt vevő hallgatók pályaképének hatásaira és a szakmájukról való elképzelésekre.

Fónai Mihály a pedagógus- és joghallgatók pályaképét ismerteti különféle argumentációk segítségével.

Bocsi Veronika, Morvai Laura és Csokai Anita tanulmánya a pedagógusjelöltek gyermeknevelési értékeit vizsgálja. A szerzők érdekesítően mutatják be a gyermeknevelési értékek elméleti hátterét. A tanulmány színvonalát emeli, hogy hallgatói vizsgálattal mutatják be a pedagógusjelöltek preferenciarendszerét.

Fejes József Balázs, Szűcs Norbert és Kelemen Valéria egy hallgatói mentorprogram segítségével veszi górcső alá a kedvezőtlen családi háttérű tanulók hátrányainak kiegyenlítési lehetőségeit.

Revákné Markóczi Ibolya és Malmos Edina a biológia szakos hallgatók tudásszerkezetéből következő tanulási és oktatás-módszertani hiányosságok feltárására törekedtek az úgynevezett fenomenográfia módszerének alkalmazásával.

Barabási Tünde a pedagógusjelöltek tanulási jellemzőit és a tanítás perspektíváját mutatja be önkéntes hallgatói kérdőívek eredményei alapján.

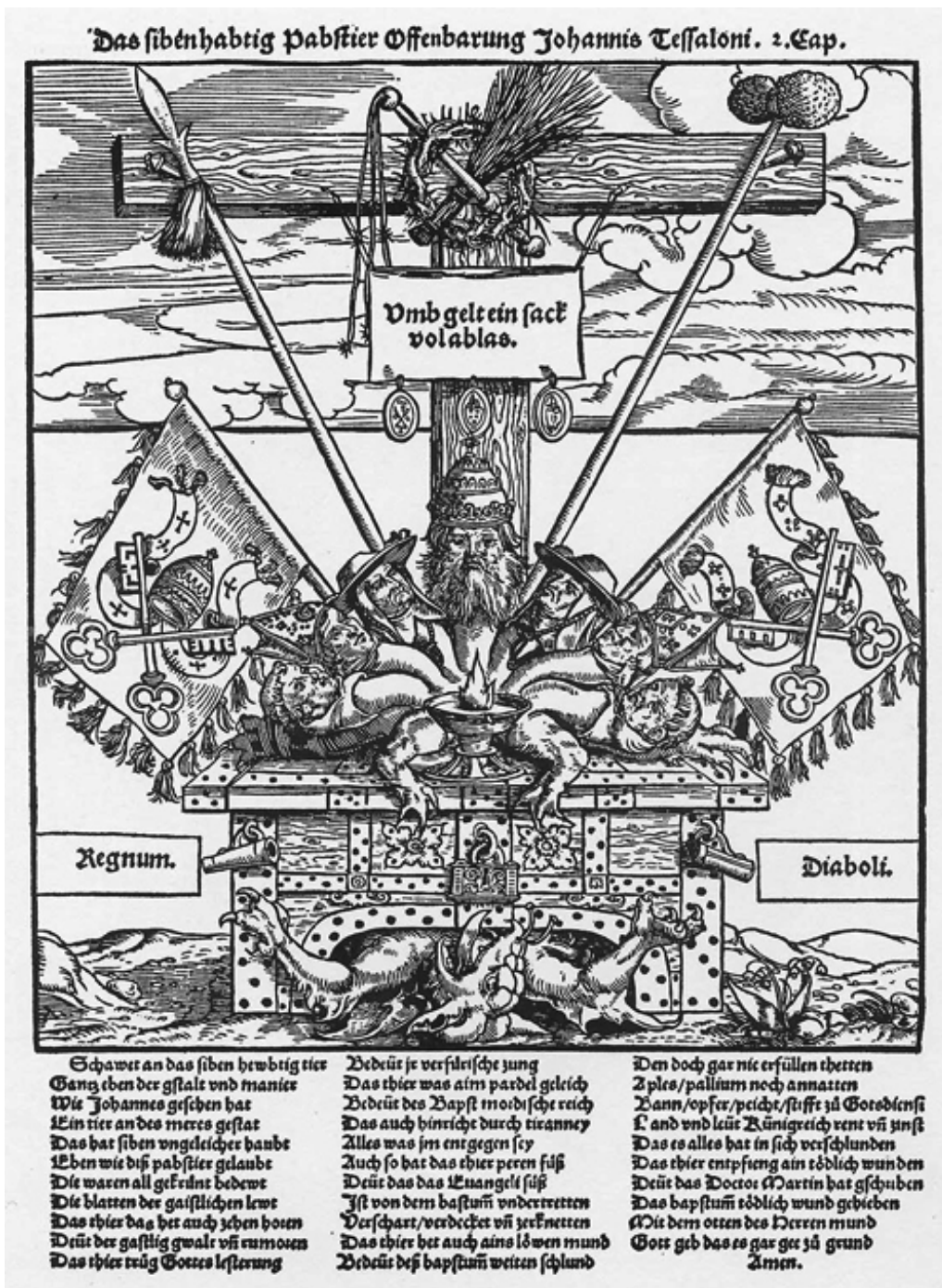
Csernoch Mária a digitális világ miatt kialakult tantárgyi változásokat, tantervi követelményeket, az új program szerinti informatikaoktatást és a digitális kompetencia fejlesztését mutatja be, illetve ezek hatását vizsgálja a tanulókra és a tanárookra nézve.

Nagy Zoltán az anyanyelvi attitűdöket vizsgálja a felsőoktatásban, s arra a kérdésre keresi a választ, hogy a pedagógusképzésben milyen a nyelvjárások megítélése, illetve megengedhető-e egy pedagógusnak, hogy tanórán nyelvjárásban beszéljen. A felmérést kiterjesztették a nem pedagógushallgatókra is és a nemi különbségeket is figyelembe véve az eredményeket összevetették a pedagógushallgatók tanórai nyelvjárási beszédéről alkotott megítélésével.

Vincze Tamás a pedagógushallgatók szaknyelvhasználatának feltérképezésére tesz kísérletet mesterszakon végzett hallgatók körében az általuk záródolgozatként benyújtott portfóliók szakszókincsének segítségével.

A bemutatott kötet hiánypótló munka, mely nagymértékben hozzájárul Magyarország északkeleti, valamint a vonzáskörzetébe tartozó határmenti területek pedagógusjelöltjei elhivatottságának megismeréséhez, illetve régióink jövőbeli pedagógustársadalmának bemutatásához. A széleskörű felmérés kutatási eredményei hozzájárulnak a további pedagógiai kutatásokhoz. A tanulmánykötet további értékét adja, hogy a mű angol nyelven is megjelent *Professional Calling in Higher Education Challenges of Teacher Education in the Carpathian Basin* címmel. A gördülékenyen olvasható, hasznos és időszzerű tanulmányokat tartalmazó kötetet érdemes

elolvasni minden jelen- és jövőbeli pedagógusnak, pedagógusképzésben részt vevő hallgatónak, emellett a humántudományok területén kutató szakemberek is komoly haszonnal forgathatják.

http://germanhistorydocs.ghi-dc.org/sub_image.cfm?image_id=3314